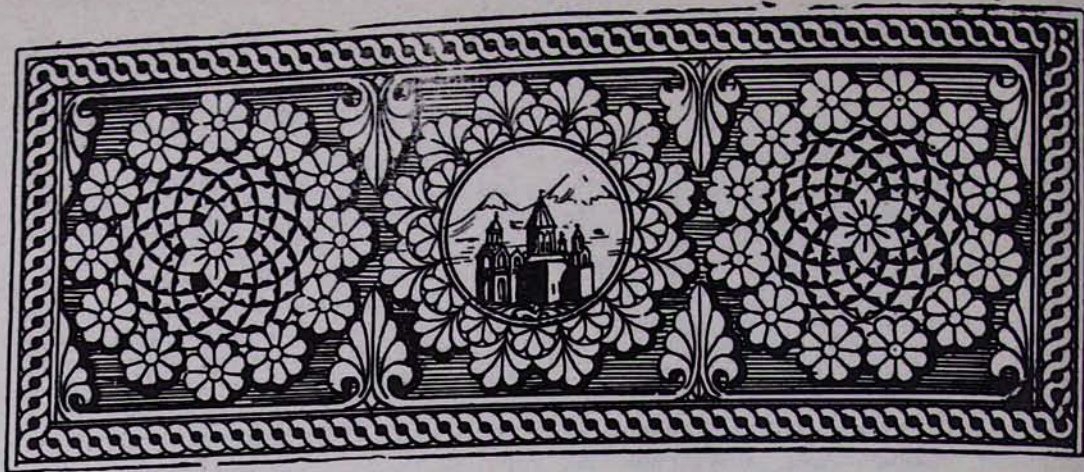

ՀԱՅ ՀՈԳԵՎՈՐԱԿԱՆԻ ԴԵՐԸ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԿՅԱՆՔՈՒՄ

Հայաստանյայց առաքելական ս. եկեղեցին կրոնական, մշակութային, ազգային մի հաստատություն է, որը գալիս է դարերից ու գնում է դեպի հավիտենականություն:

Մեր ժողովրդի համար մեր եկեղեցին պատմական այլևայլ պայմանների բերումով դարձել է մաս մեր ազգային նվիրական զգացումների, մեր մշակույթի ծաղկման ու զարգացման կենտրոն: Եվ այս պարագան ո՛չ թե թուլացրել է մեր եկեղեցին, այլ հզորացրել ու տվել այս սուրբ հաստատությանը հայեցի կնիք:

Մեր ժողովրդի պատմության յուրաքանչյուր ժամանակաշրջան իր հրատապ խնդիրներն է առաջադրել և յուրաքանչյուր դարաշրջան իր հոգևոր անձնուրաց, հավատավոր զավակներն է ծնել այդ հարցերին պատասխանելու գրչով, խոսքով, աղոթքով. և երբեմն մաս իրենց կյանքով:

Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցին, որպես հավերժ կենդանի ապրող հաստատություն, գոյատևել է և պատվով կատարել իր կրոնական, ազգային և մշակութային առաքելությունը:

Փոխվում են ժամանակաշրջանները: Գիտության, տեխնիկայի առաջընթացը փոխում է մարդկանց հոգեբանությունը: Նորանոր գաղափարախոսություններ, պատմական նպատակներ կամ աննպատակ դեպքեր տակնուվրա են անում ժողովուրդների կյանքը, նրանց տնտեսական և քաղաքական վիճակը: Նոր պայմանները ծնում են

նոր մարդ՝ իր նոր հասկացողությամբ, գաղափարախոսությամբ, մաշակով, գիտական մակարդակով: Տեղի են ունենում ուրացումներ և պատվանդանի վրա բարձրանում նորանոր աստվածներ:

Այդպես եղավ 20-րդ դարի սկզբին: Առաջին համաշխարհային պատերազմը, ամբողջ աշխարհով մեկ հայտնի մի քանի հեղափոխությունների շարքը, նոր գյուտերը հիմքից ցնցեցին համայն մարդկությանը:

Մինչև առաջին համաշխարհային պատերազմը մեր ժողովրդի զավակները ապրում էին իրենց հայրենի երկրում: Մեր եկեղեցու զինվորյալ զավակների համար հիմնական խնդիրներն էին՝ լուսավորել ժողովուրդը Ավետարանի լույսով, մասնակցել մեր ժողովրդի ազգային-ազատագրական պայքարին և գլխավորել նրա մշակութային կյանքը: Իսկ եղեռնից հետո մեր ժողովրդի կյանքում ստեղծվեցին նոր պայմաններ: Արևմտահայաստանը և արևմտահայությունը, որպես աշխարհագրական ազգային հավաքական ամբողջական հասկացողություն, վերացավ: Երկիրը ամայացավ իր բնիկ տարրից, և մահվան ճիրմաներից մի կերպ փրկվածները սփռվեցին ամբողջ աշխարհով մեկ՝ ստեղծելով սփյուռք, սփյուռքահայություն հասկացողություններ:

Արևելահայաստանում, պատմական Հայաստանի փոքր հողակտորի վրա, ստեղծվեց Սովետական մեր Հայաստանը, որն այդ օրվանից դարձել է համայն հայության

համար լուսի և հուսի աղբյուր՝ կյանքի գոյատևման պայքարում:

Մեր ժողովրդի հետ Հայաստանյայց եկեղեցին ևս ապրեց իր դառը ճակատագիրը. իր սպասավորներից շատերը մահատակվեցին, մարացան հոգևոր դասի շարքերը, բայց շուտով Երուսաղեմը, Էջմիածինը, Անթիլիասը եղան այն կրթական-կրոնական հաստատությունները, որտեղ եկան դաստիարակվելու եկեղեցու և հայրենիքի սուրբ սեղանների վրա պատարագվող սերունդներ:

Ստեղծված պատմական մոր պայմանները մոր խնդիրներ դրեցին եկեղեցու և մրա սպասավորների առաջ:

Այսօր մեր ժողովուրդը մահապետական սովորություններով, կենցաղով անաղարտ մնացած մախկին զանգվածը չէ: Հայ գյուղացին հայրենիքում իսկ, հակառակ այն բանին, որ կապված է իր հողին, մախկին գյուղացին չէ, նա իր կրթական մակարդակով չի զիջում որևէ երկրի քաղաքացու կրթական մակարդակին: Գիտության, արվեստի, տեխնիկայի համընդհանուր զարգացումը ամենուրեք մարդկանց կենցաղը և գիտակցությունը հիմնովին փոփոխության է ենթարկել:

Մեր ժողովրդի այլևայլ հատվածներ հայրենի երկրից հեռու ճակատագրի քերտումով ապրում են տնտեսական, քաղաքական, գաղափարական տարբեր պայմաններում: Ըստ այնմ էլ այսօր հայ հոգևորականի գործը տարբեր պայմաններում տարբերվում է: Միջին Արևելքում, Հայաստանում, գույզ Ամերիկաներում և Եվրոպայի պայմաններում գործող հայ հոգևորականի աշխատանքը միմյանցից տարբերվող հատկանիշներ ունի: Աշխատանքի զանազան բնույթն իսկ ստիպում է խոսել հայ հոգևորականի դերի մասին:

Այսօր էլ հայ հոգևորականը մեր ժողովրդի պատմության, եկեղեցու պայծառացման գործում ակնառու դեր ունի կատարելիք: Առեք ձեր առաջ աշխարհի քարտեզը և տեսեք, թե որտե՞ղ չկան հայ բեկորներ: Ունենք կազմակերպված գաղութներ, քաղաքական և տնտեսական պայմանների քերտումով քայքայվող ու մոր ստեղծվող գաղութներ, որոնցից յուրաքանչյուրն իր ցավերն ու հոգսերն ունի, և հոգսերից ամենամեծը հայը հայ պահելն է, որի համար անհատական պայքարը շատ քիչ է: Հայը հայ պահելու գործը համազգային գործ է, և մենք ազգովին պետք է պայքարենք սպիտակ ջարդի դեմ:

Վերհիշյալ պայմաններում հայ հոգևորականը շատ անելիք ունի. նկատի ունենք իրենց կոչման բարձր գիտակցության

վրա գտնվող մեր հոգևոր եղբայրներին, լինեն մրանք կուսակրոն կամ ամուսնացյալ քահանաներ: Մեր այծմյան գործերի դժվար կացությունն իսկ մեզ հուշում է միանգամ ևս նշել, ընդգծել պատահական, կյանքում ձախողված, մեր եկեղեցին, դարավոր այս հաստատությունը անվանարկող մարդկանց հոգեվորական ձեռնադրելու հարցը:

Հայ հոգևորականը որտեղ էլ որ պաշտոնավորելիս լինի, պետք է անպայման անցնի վանական կյանքի կրոնական կրթության բովոյ: Նրա մեջ միս և արյուն պետք է դառնա իր եկեղեցու դավանանքը, կանոնը, ծեսը: Այս ձևով նա կդառնա լիարժեք հայ հոգևորական, որը հասկանում է մեր եկեղեցին, մրա պատմությունը, իր ժողովրդի հոգին և ունկնդիր է լինում իր հայրերի քարոզած Ավետարանի ճշմարտություններին:

Հավատացյալ լինել, մի քիչ ծիսակատարություն իմանալ, չի նշանակում հոգեվորական դառնալու բոլոր շնորհներն ունենալ: Մեր օրերին անհանդուրժելի է անգրագիտությունը և կիսագրագիտությունը: Հոգևորականը առնվազն պետք է ունենա միջնակարգ կրթություն, պրպտող միտք, հավատք իր կատարած գործի հանդեպ, լինի կարգապահ, մախանձախնդիր իր եկեղեցու շահերի նկատմամբ, հեռու՝ փառասիրությունից և արծաթապաշտությունից:

Մեր ժողովրդի ամբողջ աշխարհով մեկ սիրված լինելը և մրա հոգևոր կյանքի պահպանումը հաշվի առնելով, կարելի է հայ հոգևորականի աշխատանքի միջավայրը բաժանել երեք գլխավոր մասերի՝ ցույց տալով մրա աշխատանքի ձևն ու բնույթը:

Առաջին. Վանական շրջանակում աշխատող հոգևորականներ:

Ունենք երեք վանքեր. ա. Էջմիածնում, Երուսաղեմում և Անթիլիասում:

Վանքերում միաբանները ապրում են համախումբ՝ համայնական-վանական մի կյանքով: Նրանք մույն ընտանիքի անդամներն են, որոնք իրենց կարողությունների համապատասխան վարում են այլևայլ պաշտոններ: Այդ աշխատանքները կարող են լինել տվյալ վանքի վարժարանում, տպարանում, ամսագրի խմբագրությունում, Մատենադարանում, Վեհաքրանում կամ պատրիարքարանում, դիվանատանը, տաճարում, սրբավայրերում և այլուր:

Վանքերում է, որ դարբնվում է մեր այսօրվա հոգևոր սերունդը: Վանքի հոգևոր դպրոցի շրջանավարտները ձեռնադրվում են կուսակրոն կամ ամուսնացյալ քահանաներ, կամ դառնում են ուսուցիչներ և հասարակական գործիչներ: Այստեղ է, որ մրանք զինվում են սուրբ գրական, հայա-

գիտական և հանրակրթական գիտելիքներով, ստանում հայեցի կրթություն՝ դառնալու համար հայ եկեղեցու և մշակույթի անդառնալու աշխատող համեստ սպասավորներ:

Վանքերից դուրս, որպես հովիվներ կամ թեմակալ առաջնորդներ, նրանք նշանակվում են իրենց հոգևոր պետերի կողմից՝ ի հարկե նկատի առնելով նաև տվյալ թեմի կամ համայնքի ժողովրդի ցանկությունը:

Երկրորդ. Գաղութներ, որտեղ հոգևորականն իր աշխատանքի շեշտը դնում է կրթական առաքելության և դաստիարակության վրա:

Վանքերից դուրս մեր հոգևոր եղբայրների համար չափված-ձևված գործունեությանն ապարելզ չկա: Ամեն մի գաղութ, հայրենի երկրի ամեն մի շրջան, չասելու համար աշխարհում ամեն մի հայ եկեղեցի, ունի իր մտահոգությունները և յուրահատուկ պահանջները:

Մեր հայրենիքում, հայահոծ գաղութներում, օրինակ՝ Միջին Արևելքում, Կ. Պոլսում հոգևորականն իր եկեղեցու միմիայն ծիսակատար քահանան է:

Հայրենի երկրում հոգևորականը հայեցի դաստիարակությանը, մշակութային գործունեությանը ծանրաբեռնվելու մտատանջության տակ չէ, քանի որ հայրենի կառավարությունն իր բոլոր միջոցներով մեր երկրի քաղաքացիներին տալիս է հայեցի կրթություն, և օր-օրի վրա մեր մշակույթը, գիտությունը, զարգանում է՝ հիացմունք պատճառելով օտարներին իսկ:

Համարյա նույն պայմանների մեջ են գտնվում Միջին Արևելքի մեր հոգևոր եղբայրները: Այստեղ էլ հայրենակցական միությունները, կուսակցական և բարեգործական կազմակերպություններն իրենց ուսերի վրա են վերցրել նոր սերնդի հայեցի դաստիարակության գործը:

Կ. Պոլսում մեր ժողովրդի հատվածը գրեթե ամբողջով է բոլորովին այլ պայմաններում: Կան հայկական դպրոցներ, որտեղ մեր երեխաները սովորում են իրենց մայրենի լեզուն: Այստեղ ևս քահանան միմիայն ծիսակատար պաշտոնյա է, սակայն պոլսահայ հատվածի համար եկեղեցին առավելապես և՛ աղոթքի տուն է, և՛ ազգային զգացումները արթուն պահող միակ հաստատությունը:

Քահանան միջնորդ է Աստուծո և ժողովրդի միջև: Նա իր հոտը եկեղեցուն կապելու համար պետք է ունենա ներկայացալի ձայն, լինի լավ քարոզիչ, իր երգեցողությամբ և խնամված քարոզներով հավատացյալներին կարողանա կապել եկեղեցու հետ, որպեսզի եկեղեցի եկող յուրաքան-

չյուր հավատացյալ իր հետ տանի գեթ հավատքի մի կայծ, ջերմանա Քրիստոսի կյանքով:

Մեր օրերում հավատացյալ մարդկանցից բնական են հաճախում եկեղեցի:

Հովիվը չպետք է հուսահատվի: Կնունքի, պատկի, թաղման ծիսակատարությունները առիթ պետք է հանդիսանան եկեղեցուց հեռու կամ եկեղեցու հանդեպ անտարբեր մարդկանց շրջապատում Ավետարանի խոսքի գործությունը, ճշմարտությունը քարոզելուն: Հինգ-տասը ռուպեի գրույցը պետք է առիթ ծառայեցնել Ավետարանի պատգամները հաղորդելու ունկնդիրներին: Նման առիթներով հատկապես հետաքրքրասեր երիտասարդներ հաճախ սիրում են հոգևորականի գիտելիքների պաշարը տնտղել: Վա՛յ այն հովիվին, որը խեղճ է իր գիտելիքներով և իր գործի հանդեպ՝ թերահավատ: Հակառակ կրոնի հանդեպ իրենց անտարբեր կամ թերահավատ վերաբերմունքին, երիտասարդները ցանկանում են հոգեվորականի մեջ տեսնել հավատացյալին, Ավետարանի կյանքով ապրող մարդուն: Ուզում են իմանալ նրա կարծիքը, վերաբերմունքը կյանքում եղած գաղափարական պայքարների շուրջ: Խուսափել այս բոլորից անհնարին է: Հոգևորականը տվյալ երկրի քաղաքացին է, պարտավոր է իմանալ ժամանակի ոգին և պահանջները: Հեշտ չէ հովիվի պարտականությունը: Ահա նրան են դիմում կյանքին նոր բացվող աղբյուրներ ու տղաներ, որոնց հուզում են և՛ կրոնական, և՛ ազգային, և՛ համամարդկային, և՛ ընկերական հարցեր: Եկեղեցու սպասավորը պետք է այդ հարցերին տա սպասիչ, համոզիչ պատասխան՝ եկեղեցու և ազգի շահերի տեսանկյունից:

Հովիվը այցելություններ պետք է տա իր հոտին: Բայց այդ այցելությունները պետք է լինեն ծրագրված: Ամեն տեղ չէ, որ տնօրենների սովորություն կա: Հոգատար հայրը այցելության ամեն մի առիթ ձեռքից բաց չի թողնի: Իր եկեղեցու անդամների ուրախությունը պետք է համարի իր ուրախությունը: Նրանց հաջողությունների համար պետք է ուրախանա: Մարդիկ երբ դժբախտության կամ սգի մեջ են, ավելի զգայուն են լինում: Եղբայրական մի խրատ, միախորհրդական մի խոսք, քաջալերանք, կյանքի դառնությունների դեմ Ավետարանից մի քաղցր խոսք՝ կփարատի նրանց վիշտը, կթեթևացնի կյանքի բեռնան տակ կբաժնան նրանց ուսերը:

Հոգևորականի բնավորության քաղցրությունը, քաղաքավարի վերաբերմունքը կրոնորացնի իր հոգևոր աշխատանքը, որով-

հետև նա ժողովրդական մարդ է և պետք է սիրվի ժողովրդի կողմից:

Անձնական օրինակը վեր է ամեն ինչից: Տասնյակ ճառեր, քարոզներ այն ազդեցությունը չեն կարող ունենալ, որքան կենդանի օրինակը: Փարիսեցիների նման քահանայի խոսքի և գործի միջև հակասություններ չպետք է լինեն: Քարոզները պետք է տրվեն միշտ և ոչ հանպատաստից: Այդ խոսքերի ետին պետք է կանգնած լինի Ավետարանի մարդը: Եկեղեցին կուսակցական ակումբ չէ, այնտեղ պետք է հնչի Քրիստոսի հավիտենական, կենդանի խոսքը՝ վեր հանելով մեր հայրերի հայրենասիրական, ազգային, մշակութային, եկեղեցաշեն ու կրոնական գործունեությունը անցյալում և մեր օրերին: Հովիվը պետք է հետևի իր հոտին, հետևի նրանցից յուրաքանչյուրի գաղափարական նախասիրություններին, տնտեսական և գիտական ինչ մակարդակի վրա էլ որ նրանք եղած լինեն:

Պատրաստված հոգևորականը կարող է օգտակար լինել նաև կիրակնօրյա դպրոցներում, որտեղ գալիս են եկեղեցական, կրոնական դաստիարակություն ստանալու մեր ապագա սերնդի ներկայացուցիչները: Եկեղեցու վաղվա անդամները նրանք են լինելու: Նրանք դառնալու են ապագա հայրեր ու մայրեր, փոխարինելու են իրենց ծնողներին, և մեր եկեղեցին կենդանի է մնալու նրանցով: Արհամարհել կամ չգնահատել ներկա նոր սերնդով, նշանակում է վաղվա ծիլերն ու ծաղիկները չորացնել և եկեղեցին վերածել թանգարանի: Եկեղեցին հենց ինքը ժողովուրդն է, իսկ աղոթքի տաճարները՝ այդ ժողովրդի հավատքի քարեղեն արտահայտությունը:

Հոգևոր ասպարեզը երբեք էլ հեշտ չի եղել, դրա համար էլ «բազումք են կոչեցեալք», բայց «սակաք են ընտրեալք»: Ծուրջ երկու հազար տարի է, որ Քրիստոսը քարոզվել է, բայց քրիստոնեությունը իր էությանը մարդկության կողմից լիովին դեռ չի ըմբռնվել: Նրա սիրո ուսմունքը մնացել է անմիանելի մի բարձունք: Թեև քրիստոնյա ենք, սակայն գործերով, անձնական օրինակով հակառակն ենք ապացուցում: Քրիստոնեությունը ոչ միայն ոչ քրիստոնյա ժողովուրդների մեջ պետք է քարոզել, այլ նաև քրիստոնյա կոչված ժողովուրդների մեջ:

Հաճախ մեր հովիվները աշխատում են քրիստոնյա բույր եկեղեցիների հովիվների հետ կողք-կողքի: Անհրաժեշտ է ստեղծել եղբայրական հարաբերություն և սիրով համագործակցել, որովհետև քրիստոնեական եկեղեցին մեկ է՝ իր գլուխ ունենալով Քրիստոսին, իսկ եկեղեցիները մույն ծառի տար-

բեր ճյուղերն են կլիմայական, աշխարհագրական տարբեր պայմաններում հասակ առած և ուռնացած:

Երրորդ. Հայ հոգևորականի աշխատանքի բնույթը ցարուցրիվ եղած հայ գաղութներում:

Հայ հոգևորականը այսպիսի միջավայրում ո'չ միայն ծիսակատար քահանա է, այլ նաև քարոզիչ, խրատատու հայր, դաստիարակ, ուսուցիչ, կազմակերպիչ, ազգային գործիչ, խմբագիր: Եկեղեցին այսպիսի միջավայրում հայկական տուն է:

Պատկերացրեք մի՝ քանի միլիոնանոց քաղաքում սփռված հայերին, որոնք միայն կիրակի օրերը կարող են հավաքվել եկեղեցու կամարների տակ:

Այսպիսի պայմաններում հովիվը եկեղեցու հոգաբարձուների օգնությամբ ունենում է իր եկեղեցու անդամների հասցեները, հեռախոսի համարները: Նա գիտի նրանց զբաղմունքի տեսակը, տնտեսական վիճակը, ընտանիքի անդամների թիվը: Հաճախ այցելության է գնում նախօրոք ժամադրություն վերցնելով:

Հովիվը պետք է իմանա նաև տվյալ երկրի լեզուն, որովհետև իր եկեղեցու անդամների նոր սերունդը հավանաբար չգիտի մայրենի լեզուն, այլապես նրանք երբեք չպիտի հասկանան միմյանց՝ չհասկանալով նաև մեր եկեղեցու և ժողովրդի պատմությունն ու ժամանակի մտահոգությունները:

Հայեցի դաստիարակության գործը լինելու է հովվի աշխատանքի մտահոգության կենտրոնում: Պետք է կազմակերպել ուսուցումը մայրենի լեզվի, հրատարակել երկ-լեզվյան թերթիկներ, կազմակերպել գեղարվեստական ցերեկույթներ կամ երեկույթներ: Խնջույքի հայկական ձևն ու ճաշերի տեսակներն իսկ իրենց կարևոր տեղն ունեն հայապահպանման գործում:

Ծառերը հուսահատությամբ Եվրոպայի և գույգ Ամերիկաների միջավայրում հայեցի կրթության գործը գտնում են ժամանակավրեժ՝ ընդգծելով, որ մենք շուտով այդ գաղութներում հայեր չենք ունենալու:

Զժխտելով այդ դատումների մեջ որոշ ճշմարտություն, հիմնական հարցն է՝ այդ ձուլումը ձգձգել, ուշացնել՝ գորավիզ ունենալով և՛ այսօրվա հայրենիքի, և՛ ս. Էջմիածնի պայծառ իրակամությունը:

Մանավանդ Հայաստանից դուրս հայ հոգևորականի պարտականությունն է՝ այս երկու հավիտենական ճշմարտություններով գոտեպնդել հայ պատանիներին և նրանց խանդավառել ս. Էջմիածնի և հայրենիքի գաղափարներով: Այս երկու սրբությունները դարերից են գալիս և միայն մերօրյա սրբություններ չեն:

Ս. Էջմիածինը մեր հավատքի կենտրոնն է, Ամենայն Հայոց Հայրապետության սիրտը, և ամեն մի հայ զավակն է Էջմիածնի, սուր, և ամեն մի հայ զավակն է Էջմիածնի, իսկ այսօրվա հայրենիքը՝ մեր երազները իրականացման ճանապարհին քարակերտ իր քարածայր այն պատվանդանը, որից թոփշը են առնելու մահ մեր ապագա երազանքները:

Հայրենի մեր երկրի կատարած նվաճումները գիտության, արվեստի, մշակույթի, ժողովրդական տնտեսության ասպարեզներում պետք է հայարտություն գտնեն, և ամեն մի հայ մտածի իր բաժինը բերել մեր երկրի է՛լ ավելի շենացման և քարզավանման համար:

Էջմիածինը այսօր էլ մնում է այն սրբություն սրբոցը, որի միջոցով հայրենիք և աշխույժ հասկացությունները կամրջվում են, և հայ հոգևորականը մշտաթույն այդ կամուրջը կենդանի պահող, լուսավորող ջահակիրն է:

Մարդկանց կործանող երկու մոլորություններ կան՝ փառասիրությունը և դրամապաշտությունը: Հոգևորականը հեռու պետք է լինի այս մոլություններից: Լինենք համեստ, աշխատասեր և մեր անձը զոհաբերենք Աստուծո փառքի համար, որպեսզի վարձատրությունը այս կյանքում և անդենականում լինի կատարյալ, այլապես ի՞նչ արժեք պիտի ունենա շահել ամբողջ աշխարհը՝ կորցնելու գնով հավիտենական կյանքը:

Հայ հոգևորականը պետք է պայքարի խառն ամուսնությունների դեմ: Հովիվը իր ծխական աշխատանքը այնպես պետք է կազմակերպի, որպեսզի եկեղեցու շուրջ հավաքվեն հայորդիները՝ ստեղծելով համահայկական ջերմիկ մի մթնոլորտ: Այստեղ հայ պարմանները և պարմանոհները միմյանց հետ կծանոթանան, և նրանց մշտերմիկ ընկերական հարաբերությունները կարող են ավարտվել ամուսնությամբ: Այսպիսով որոշ չափով կարելի է կանխել ձուլման հիմնական վտանգներից մեկը:

Մեր ժամանակաշրջանը էկոմենիկ շարժման ժամանակաշրջան է: Սփյուռքահայ մեր հոգևոր եղբայրները ապրում են օտար միջավայրում և հաճախ մասնակցում տարբեր եկեղեցիների կողմից կազմակերպված էկոմենիկ աղոթքներին:

Համաշխարհային եկեղեցական խորհրդի կողմից խաղաղության պաշտպանության համար առաջ քաշված ամեն մի հարց հու-

զում է յուրաքանչյուր քրիստոնյա անհատի: Կյանքը պարտադրում է եկեղեցական տարբեր համայնքների հովիվներին բարեկամական, ընկերական կապեր մշակել: Եվ ամեն մի առաջադեմ շարժում, ուղղված ժողովուրդների մերձեցման և խաղաղությունը ամուր հիմքերի վրա դնելու խնդրին, չի կարող հովիվներին անտարբեր վիճակում պահել: Քրիստոսի խաղաղությունը անհրաժեշտ է համայն մարդկությանը, հատկապես մեզ մեզնա քանակով փոքր ժողովուրդներին:

Հայ հոգևորականը խաղաղության դրոշակակիրն է լինելու այսօր, վաղը և հավիտյան:

Որոշ գաղութներում հայ ժողովրդի հատվածը դիտվում է որպես կրոնական մի համայնք, ըստ այնմ էլ եկեղեցու հովիվը համարվում է հայ համայնքի պետը: Այսպիսի միջավայրում հովիվը դառնում է իր ժողովրդի և տվյալ պետական մարմինների միջև կապ: Նրա միջոցով են լուծվում բազմաթիվ հարցեր: Դիվանագետի շնորհից, օրենքների և օտար լեզվի իմացում պարտադիր է հովիվի համար, իր ժողովրդի շահերը պաշտպանելու գործում:

Հոգևորականից այսօր նահատակություն չի պահանջվում, ինչպես անցյալում: Բայց ամեն մի հայ հոգևորականի կյանքը մի այլ տեսակի մարտիրոսագրություն է, նվիրական, սրբազան մի զոհողություն՝ հանուն Քրիստոսի Ավետարանի լույսի տարածման և հանուն մեր հոգևոր արժեքների պահպանման ու զարգացման:

Հայ հոգևորականն այն առաքյալն է, որը իր հայրենից ժառանգ թողնված Ավետարանի և հայրենիքի լույսի ջահը ձեռքին, անվարան ու ինքնավստահ առաջ է ընթանում՝ լուսավորելով իր ժողովրդի ճանապարհը՝ հայացքն ուղղած դեպի մեր պայծառ ապագան: Եթե նա ընկնի իսկ կյանքի պայքարում, կգան ուրիշներ՝ նրա ձեռքից վերցնելու ծառայության ու հովվական առաքելության դրոշակը՝ անցնելու համար նույն ճանապարհներով, միշտ վառ բռնած մեր ժողովրդի հույսի, լույսի, արդարության ջահը...:

Հայ ազնիվ ու նվիրյալ հոգևորականը եղել և մնում է Ավետարանի «Քաջ հովիվը», «որ զանձն իր դեմ ի վերայ ոչխարաց» (Հովհ. Ժ 11):

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՎԱԳ ՔԱՀԱՆԱ
ՄԱՐՈՒՔՅԱՆ